

Sisters in Islam. Women's Conversion and the Politics of Belonging

V.E. Vroon-Najem

Samenvatting

Dit proefschrift is het resultaat van mijn onderzoek (2006-2011) naar vrouwen in Nederland die zich bekeren tot de islam, in het bijzonder bekeerde moslimvrouwen die participeerden in vijf vrouwengroepen in Amsterdam-West. Hoewel deze moslimvrouwengroepen allen waren opgericht door bekeerlingen, trokken ze een zeer divers publiek, inclusief geboren moslima's, met diverse etnische achtergronden. De vrijwilligsters en de bezoekers van deze groepen organiseerden een breed aanbod aan lezingen, workshops en evenementen, en waren ook online actief. In de loop van mijn onderzoek heb ik tweehonderd bijeenkomsten bezocht, zeventienveertig bekeerde vrouwen uitvoerig geïnterviewd en was ik deelgenoot van de online activiteiten van participanten. Daarbij heb ik behalve naar de individuele bekeringsprocessen van vrouwen, ook gekeken naar de lokale, nationale, transnationale en mondiale context van hun activiteiten.

Om in te kunnen gaan op deze verschillende contexten, heb ik er voor gekozen in dit proefschrift de focus te leggen op "verbondenheid", in etnische, nationale en religieuze zin. Verbondenheid heeft als voordeel ten opzichte van het concept identiteit dat de nadruk ligt op een dynamisch proces. Aandacht voor de *agency* van mijn gesprekspartners bleek daarbij onmisbaar, met name in het licht van de stereotiepe beeldvorming rondom hun bekering. In dit proefschrift heb ik hun verhalen op de voorgrond geplaatst bij het beantwoorden van de volgende vraag:

Hoe gaan vrouwen in Nederland die zich bekeren tot de islam, om met eventuele spanningen tussen etnische, nationale en religieuze (gevoelens van) verbondenheid?

Uit mijn onderzoek bleek dat mijn gesprekspartners zich in hun dagelijks leven genoodzaakt voelden continu te reflecteren op, en te onderhandelen over hun positie als bekeerlingen tot de islam in Nederland. Het etnografisch materiaal laat zien dat zij onderhandelden met niet-moslims, met geboren moslims, en zelfs met God. In dit proefschrift ga ik hierop in door een focus op 1) de individuele keuze van vrouwen voor de islam en de veranderingen in het dagelijks leven die hieraan vooraf gingen of daarvan een gevolg waren, 2) hoe vrouwen werkten aan het creëren van een *gemeenschap* en hoe het concept "islamitisch zusterschap" daarbij een rol speelt, en 3) de aspiraties en ambivalenties van bekeerlingen en hun pogingen om de *cultuur* van moslims te scheiden van de *religie* islam.

De eerste focus van dit proefschrift, het individuele traject, laat zien dat bekering tot de islam door vrouwen een procesmatige verandering is. Spanningen in het dagelijks leven in de context van bekering hingen grotendeels samen met de zichtbaarheid van sommige keuzes. Veranderingen op gebied van kleding, voedsel, het zich onthouden van alcohol of omgang met de andere sekse, waren vaak een verrassend korte weg naar het stempel "buitenlander". Deze omstandigheid, is mijn betoog, draagt bij aan de populaire en wetenschappelijke perceptie van bekering tot de islam als een radicale verandering en breuk met het verleden. Mijn observaties roepen echter vraagtekens op bij deze conceptualisering. Bekering bleek vaak een langzaam proces en ambigu inzake het exacte moment. Als gevolg van bekering verschilde het dagelijks leven van participanten in sommige opzichten met wat gebruikelijk is onder de meerderheid van de bevolking, maar etnisch Nederlandse bekeerlingen bleven zich desalniettemin Nederlander *voelen*, en drukten dat op vele manieren uit. Dit was enigszins anders voor bekeerlingen met andere etnische achtergronden.

Een tweede focus van dit proefschrift betreft de sociale en communale aspecten van bekering tot de islam. Participanten maakten niet alleen een persoonlijk transformatieproces mee, door hun bekering werden ze ook verbonden met de *ummah*, de *wereldgemeenschap* van

moslims, die vaak voorgesteld wordt als een symbolische familie van broeders en zusters. Het gebruik van het concept van islamitisch zusterschap was voor participanten een mogelijkheid om deel te nemen en vorm te geven aan hun (gevoelens van) verbondenheid met de *ummah*. In plaats van zonder meer de wijze van praktiseren van de islam over te nemen van geboren moslims, vormden mijn gesprekspartners multi-etnische sociale netwerken, voor en door vrouwen, en participeerden daarin online en offline. De vrijwilligsters die dit organiseerden, profileerden zich niet als islamgeleerden maar waren door hun status als “vrouwen met kennis van zaken” wel in staat spanningen waar bekeerlingen mee worstelden te verminderen door middel van persoonlijk advies, in lezingen, of online via forums, blogs of Facebook.

De derde focus in dit proefschrift betreft de positionering van participanten op gebied van vraagstukken van religieuze verbondenheid. Het centrale thema dat daaruit naar voren kwam, was hun nadruk op de noodzaak een onderscheid te maken tussen *cultuur* en *religie*. Welke praktijken over te nemen, welke boeken te lezen, welke geleerden te volgen, welke lezingen bij te wonen, dat bleken allemaal persoonlijke beslissingen. Tegelijkertijd, op zoek naar begeleiding, klopten participanten aan bij de vrijwilligsters van de vrouwengroepen, raadpleegden zij zelf de schriftuurlijke islamitische bronnen, of zochten naar antwoorden op het internet. De invloed van de islamitische revival, met als centraal thema de oproep tot een terugkeer naar de verheven morele waarden van de eerste generaties moslims, was duidelijk zichtbaar, inclusief een nadruk op moslimvrouwenrechten, die zowel besproken werden binnen een conservatief raamwerk als binnen wat sommigen onderzoekers een islamitisch-feministische herinterpretatie van de Koran en *hadith* noemen.

Etnische Nederlanders behoren tot de etnische meerderheid van de bevolking. Hun keuze voor een verdachte minderheidsreligie zorgt er echter voor dat zij regelmatig niet langer als deel van de nationale *gemeenschap* worden gezien. Wanneer etnische verschillen tussen bekeerlingen in ogenschouw worden genomen, wordt de enge karakter van het Nederlandse, nationale kader nog beter zichtbaar. Vrouwen die al voor hun bekering tot de “allochtonen” gerekend werden, worden minder vaak opgemerkt als bekeerlingen en vaker als “de ander” bejegend vanwege hun huidskleur en etnische achtergrond. Wat alle participanten met elkaar gemeen hadden, was de noodzaak om flexibel te zijn. Flexibel ten opzichte van hun niet-moslim familie, ten opzichte van de specifieke uitdagingen van de niet-moslim samenleving waar ze deel van uitmaken, en ten opzichte van het vinden van hun weg als nieuwe moslims en het leren islamitische praktijken te integreren in hun dagelijks leven. Dat geldt ook voor geboren moslims aangezien nieuwe media en migratie hun wijze van islam praktiseren ook beïnvloeden. Deze voortdurende interactie tussen mondiale trends, transnationale invloeden en lokale vertalingen, zijn een veelbelovend veld voor nader onderzoek naar bekering tot de islam.